

AGRÁRMUNKÁSBIZTOSÍTÁSUNK

KIÉPÍTÉSE ÉS KÖLTSÉGE

AMENNYIRE népesedéspolitikai szempontból észszerű a telepítés ügyének az időszerű szociális kérdések homlokerébe nyomulása, annyira aggályos ennek kizárólagos agrárszociális kérdésként kezelése. Hovatovább a telepítés nagy ügye felszívja a magyar parlagnak majd minden társadalmi kérdését, olyannyira, hogy a közvélemény szem elől téveszti a mezőgazdasági népesség zömének olyan nagy kérdéseit, amelyek a telepítés ügyének sorsától függetlenül állandó problémái maradnak ennek a vérző magyar életnek. Ilyen nagy kérdés mezőgazdasági munkásnépünk szociális biztosításának ügye. Időszerű marad a legátfogóbb és leggyorsabb ütemű telepítőpolitika idején is, mert még a leggyökeresebb telepítési program végrehajtása sem vezetne 150.000-nél több mezőgazdasági kereső letelepítéséhez és ez a roppant eredmény is csak 20 esztendeig tartó szakadatlan telepítő munkával lenne elérhető. Már pedig 1930-ban 870.443 volt azoknak a mezőgazdasági keresőknek a száma, akiknek élethez való joga több, mint kétséges a közhatalom népgondozó támogatásának hiányában. Eltekintve az önálló gazdanép megélhetésének nagy nemzeti ügyétől, ennek a 870.000 keresőt és 1,171.000 családtagot, tehát 2,041.000 lelket számláló mezőgazdasági munkásnépnek a sorsa a legsúlyosabb agrárszociális kérdés, amelynek jelentőségét csak mérsékelné, de távolról sem szüntetné meg egy gyökeres 20 esztendő telepítőmunkának remélt eredménye. Ha ezt mérlegeljük, a telepítés ügyével egyenrangú jelentőséget kell tulajdonítanunk a mezőgazdasági munkásság intézményes népgondozásának.

Ha pedig erre irányítjuk figyelmünket, akkor felrémlik előttünk a magyar társadalom szerkezetének vészes egyensúlybomlása, a városi és a falusi népelem aránytalansága, annak a társadalmi piramisnak megingása, amelynek biztos megalapozottságától nagy mértékben függ a nemzet történelmi terhet viselő képessége. Valljuk be: ezeknek a társadalmi betegségeknek egyik oka az a hibás szociálpolitika, amely viszonylag értékes közhatalmi támogatásban részesíti a városba tódult ipari munkástömegeket, de elhanyagolja, a városi-ipari szociálpolitikához képest aránytalanul hiányosan védett szociális helyzetben hagyja a falvaknak gyökeres földművelő munkásságát.

Csoda-e, ha a nemzetre ártalmas agrárszerkezet hüvelykszorítójából a falvak munkássága annál gyorsabban és annál tömegesebben tódul, ha nem is állandó munkát, de legalább is állandó közhatalmi

szociális védelmet ígérő városokba, minél nagyobb különbség tátong a városi-ipari és a falusi-mezőgazdasági szociálpolitika színvonala között. Ennek meggondolásánál annál komorabbá válunk, minél inkább tudjuk, hogy Széchenyi jó jobbágyainak unokáiról, a magyar fajta biológiai értéktartalékáról szólnak, amikor a kétmillió lelket számláló mezőgazdasági munkásság szociális védelmének kiépítését sürgetjük. A legmagyarabb, legtösgyökeresebb, a leggyökeresebb és a legszélesebb társadalmi csoportunk életvédelme elsőrendű nemzetvédelem. Ha tehát ezt munkáljuk, a mezőgazdasági munkásbiztosítás kiépítésével nem egyetlen társadalmi csoport részérdekét szolgáljuk, hanem a nemzeti lét egyetemességét.

Az Országos Gazdasági Munkáspénztár kifogástalanul látja el törvényes feladatait, a működését megalapozó 1900: XVI. t.-c. és az 1913: XX. t.-c., a munkaadók és a mezőgazdasági munkások közötti jogviszonyt rendező 1898: II., a gazda és a gazdasági cseléd közötti jogviszonyt szabályozó 1907: XLV. t.-c.-ek ma is hatályban vannak, miért tehát a fontoskodónak látszó kezdeményezés és lelkes sürgetés a mezőgazdasági munkásbiztosítás körül? Azért, mert míg az iparforgalmi munkásság a legsúlyosabb termelési viszonyok közepeit is élvezni a munkahiány esetére szóló biztosítás kivételével szinte teljesnek mondható szociális biztosítás fejlett szolgáltatási rendszerének minden előnyét, addig a mezőgazdasági munkások és cselédek biztosításánál ugyan mit tapasztalunk? Az öregségi és rokkantsági kötelező biztosítás a maga teljességében hiányzik. A népegészségre legjelentősebb kötelező betegségi biztosítás helyett egy felemás, korcs helyzettel találkozunk. Egyedül a kötelező baleseti biztosítás az, ami —¹ bár korszerűtlenül, fejletlen szolgáltatási rendszerrel — zavartalanul működik. Az önkéntes biztosítások lehetőségéről ne emlékezzünk meg, mindenütt csődöt mondtak, ahol ezzel kísérleteztek. A mai helyzetben az egy hónapnál rövidebb ideig dolgozó napszámosok és a különleges gazdasági munkát végző idénymunkások, például aratók és répaszedők még a kötelező balesetbiztosításba sincsenek bevonva. Halált okozó baleset esetén, a sovány végkielégítéstől eltekintve, még a baleset esetére biztosításra kötelezettek hátramaradottal sem részesülnek járadékszerű szolgáltatásban. A betegellátás terén a helybeli munkások minden szolgáltatástól megfosztott mostoha gyermekei a törvényhozásnak. Az idegen községbeli munkást a betegség 8 napjára megillető, példátlanul rövid időtartamú szolgáltatást mai napig nem terjesztették ki a munkavállalók beteg családtagjaira. Ha ezeken felül tekintetbe vesszük, hogy a cseléd 30 napos kórházi ápolás után magára, illetőleg családjára marad reáutalva, a cseléd beteg családtagjai pedig a munkaviszonyból kifolyólag a kórházi ápolásuk esetén támogatásban nem részesülnek és ezt nélkülözik a családtagok is a családfők nem baleseti eredetű tartós betegsége idején, elmondhatjuk: mezőgazdasági munkásnépünk a hazai ipari munkásságéhoz viszonyítva, aránytalanul kedvezőtlen szociális helyzetben szenved. Ilyen helyzetben, a közhatalmi védelemnek ilyen nélkülözésében, hogyan sávárognék agrárnépünk az irigyelt közhatalmi pártolás előnyeit élvező városi-ipari munkaviszony után? Ez a helyzet kedvezőtlen a gazdasági

munkaadókra is, mert a gyógykezelés s a gyógyszerellátás esetleges hiányosságáért erkölcsileg is a gazda felel, tehát ilyen esetek megfertőzik a munkaviszonyt.

Minden bizonnyal ezek a szempontok vezérelték a képviselőházat, amikor 1928 június 12-i ülésén hozott határozattal felhívta az akkori kormányt, hogy a mezőgazdasági munkásság öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére kötelező biztosításának bevezetése tárgyában törvényjavaslatot terjesszen be olyan időben, hogy az még a folyó év végéig letárgyalható legyen. Bizonyára ugyanezek a szempontok készítették arra a felsőházat, hogy Magyarország hercegprimásának javaslatára 1928 július 2-i ülésén országos határozatra emelje a képviselőháznak előbb említett elhatározását. Bár a kormány 1928 október i-i állapotnak megfelelően végrehajtotta a kívánt törvénytervezet előkészítéséhez szükséges országos adatgyűjtést, ennek a szociális elgondolásnak valóraváltása az elmélyülő mezőgazdasági válság okán elmaradt.

Ismét akkor vált tehát aktuálissá egy reform, amikor megszűntek annak tárgyi előfeltételei.

Az országos határozat meghozatala óta az akkor átmeneti természetűnek vélt mezőgazdasági válság krónikussá fajult. Ezért talán egyesek azt vélhetik, hogy a mezőgazdasági szociálpolitika fejlesztése ma időszerűtlenebb, mint valaha. Ugyan honnan tudják, hogy az, amit ma az ország agrárlakosságával együtt az egész nemzet szenved, az kivételes, az átmeneti állapot? Ennek a helyzetnek a tartóssága vajjon nem készíthet-e bennünket annak feltételezésére, hogy a nemzetközi hatalmi viszonyok változása következtében a nemzetközi jövedelemmegoszlás reánk és különösen az agrár társadalmra tartósan olyan irányban és mértékben tolódott el, hogy az javunkra, jelesül az agrárnépességre előnyösen, belső hatalmi eszközökkel alig ellen-súlyozható? Akár az árképződést, akár a nemzeti jövedelem belső megoszlását, akár a nemzetközi jövedelem megoszlását tekintjük, szeretünk 1913-ból, az akkori árarányokból és tömegjelenségekből kiindulni, mintha az lenne a norma és minden egyéb időleges eltolódás csupán. Hisszük, bízunk benne, hogy a változások átmeneti természetűek, de ha ezek olyan tartósan élnek és hatnak, hogy ezekkel a változásokkal — bár szívünk ellenére és ösztönéletünk lázadásával — mint állandó tényezőkkel vagyunk kénytelenek számolni, akkor ezekre a tényekre támaszkodva nem szabad megghiúsítanunk a magyar élet szempontjából nélkülözhetetlen népvédelemnek kiépítését. Hátha még tíz esztendeig tart mezőgazdaságunk válsága, koldusok tanyájává válják a magyar falu? Rongyokba öltözzenek zsellérfalvaink napszamosai? Lábbeli nélkül dagasszák napszamosaink fiai a tanyai iskolához vezető úttalan utakat? Kallódják el a magyar erőtartalék, küzdőképességünk népi fedezete? Ezt türni bűn lenne a nemzettel szemben. Ezért ebben a konkrét javaslatban mindent felveszünk, ami a mezőgazdasági munkásság biológiai értékállományának megvédéséhez feltétlenül szükséges, de a szolgáltatások fajtáit és mértékét úgy állapítottuk meg, hogy a költségfedezés súlya elviselhető legyen még akkor is, ha minden reményünk ellenére tartósnak bizonyulna az, amit a mai sors képében elszenvedünk.

Ilyen megfontolások után a mezőgazdasági munkásság kötelező betegségi biztosításában és kötelező Öregkori ellátásában jelöljük meg azt a két intézményt, amelynek megvalósítása a szóbanlévő népréteg egészségi értékállományának megőrzése, munkáséletének megbecsülése, a munka etikája szempontjából nélkülözhetetlen. A kötelező rokkantsági biztosítást, bármennyire helyes népvédelmi intézménynek véljük is ennek elgondolását, tervezetünkbe felvenni mellőztük, részben a megvalósításával járó költségek nagysága miatt. Úgy véltük, észszerűbb az adott gazdasági viszonyok között lemondani az integrális megoldásokról, olyan részleges megoldások javára, amelyeknek legalább megvan az a nagy előnyük, hogy — megvalósíthatók.

A tervezett két kötelező biztosítási ág nál egyetlen biztosítási közösségbe vontuk össze a mezőgazdasági munkásokat, napszamosokat, gazdasági cselédeket, a dohány-, paprika-, hagyma- és egyéb kertészeket, továbbá az egy katasztrális holdon aluli önálló birtokosokat, bérlőket és részes földműveseket. Munkajogi szempontból külön csoportokra lehetne bontani ezt az együttest, de kétségtelen társadalomgazdasági szempontból való együvé tartozásuk. Szívesen emeltük volna fel öt katasztrális holdig a jelzett mértéket, de ennél a mozzanatnál is úgy véltük, helyesebben járunk el, ha az első megvalósításról szólva a szociális szempontból indokolt legalacsonyabb mérték alkalmazásából indulunk ki. Itt meg kell jegyeznünk, hogy alábbi számításainknál ehhez, az összefoglalóan mezőgazdasági munkásságnak jelzett társadalmi csoporthoz, hozzászámítjuk a keresők segítő családtagjait is.

<i>Ország rész</i>	<i>Dunántúl</i>	<i>Alföld</i>	<i>Észak</i>	<i>Országosan</i>
A biztosítottak (keresők)				
száma	279.521	453.424	137.498	870.443
Az eltartott családtagok száma	372.120	613.922	185.212	1.171.254
Biztosítottak és eltartott családtagjaik	651.641	1.067.346	322.710	2.041.697
Az előbbiek összessége az össznépesség arányában.....	24.3%	21.9%	28.4%	23.5%

A kötelező betegségi biztosításról szólva megállapítjuk, hogy ennek fő szolgáltatása a beteg munkavállaló táppénze a keresékeptelen betegség időtartamára. A táppénz összegének meghatározásánál az Országos Mezőgazdasági Kamara 1933. évi napszadataiból indultunk ki. Ezek szerint országos átlagban a férfi napszám 1.38 P, a női napszám 1.02 P, a gyermeknapszám 0.70 P. Erre figyelemmel férfiaknál napi 80 fillér, nőknél 60 fillér, gyermekeknél 40 fillér napi táppénzzel számoltunk. A megbetegedési arányszámnak a taglétszám arányában való kifejezésénél országrészenként az OTI tiszta agrárvidéken működő helyiszerveinek megfelelő arányszámával dolgoztunk.

Alábbiakban ez a számítási mód többször előfordul, mert úgy véltük, hogy az OTI tiszta agrárvidéken működő helyiszerveihez tartozó munkavállalók jelentős része az év folyamán mezőgazdasági munkát ia vállal és az OTI-nál ott biztosítottak többsége az illető vidék mezőgazdasági

munkavállalóival azonos életformák között, ugyanazon a vidéken hasonló megélhetési színvonalon él. A helyi egészségi, éghajlati, geopolitikai, megélhetési (pl. piaci) viszonyok tehát azonos hatásfokkal hatnak a vidéknek ipari és mezőgazdasági munkavállalóira. Ezeknek a vidékeknek ipari munkavállalói ugyanis szinte kizárólag kisipari termelésben dolgoznak, tehát gyáripari üzemi viszonyok reájuk nem hatnak. Más magyar támadatok hiányában tehát, a mezőgazdasági munkavállalók betegségi (morbiditási) tömegjelenségeinek értékelésénél az ugyanazon országrész tisztán agrárjellegű vidékein dolgozó OTI helyiszervek biztosítottjainak egészségügyi viszonyaiból indultunk ki. Ezek a megfontolások érvényesültek a megbetegedési esetek számának, a keresőképtelenség átlagos időtartamának, a keresőképtelenség! napok számának értékelésénél.

Ezeknek az 1933. évi magyar tömegjelenségeknek figyelembevételével becstültük a kötelező mezőgazdasági betegség esetére szóló biztosítást, megvalósítása esetén, terhelő táppénz egyévi összegét:

	<i>Dunántúl</i>	<i>Alföld</i>	<i>Észak</i>	<i>Országosan</i>
Keresők száma (biztosítottak)	279.521	453.424	137.498	870.443
A megbetegedési arányszám a taglétszám arányában ...	17·8%	18·4%	27·8%	19·7%
A keresőképtelen betegség átlagos időtartama	30·7 nap	32·3 nap	24·2 nap	30 nap
Keresőképtelenséggel járó betegnapok száma	1,527.540	2,694.789	925.021	5,147.350
A táppénzköltség összesen (80 f, 60 f, 40 f napi táppénzzel számolva)	P. f.	P. f.	P. f.	P. f.
Az összes táppénzköltségből egy keresőképtelen napra esik	0·73	0·73	0·72	0·73
Az összes táppénzköltségből egy évre egy keresőre esik	3·99	4·33	4·85	4·30

A szülészeti segélyeknél a nők táppénzének megfelelő napi 60 filléres terhességi és gyermekágyi, továbbá napi 30 filléres szoptatási segélyből indultunk ki, azt tételezvé fel, hogy a szülőnők négy héten át részesülnek terhességi, ugyancsak négy héten át gyermekágyi és 12 hétig szoptatási segélyben. Ha a szülőnő nem kereső, hanem a biztosított családtagja, ugyanilyen időtartamon át az előbbi összegektől eltérően napi 30 fillér terhességi, illetőleg gyermekágyi és 20 fillér szoptatási segélyben részesülne. Ehhez járul a keresőknél és eltartottaknál egyenlő összegű szülésznői díj, ami vidéken ma esetenként 8 pengő és az orvosi, illetőleg gyógyszerellátási költség, amelyet később veszünk számításba.

A hazai adatok, sajnos, nem tüntetik fel foglalkozásonként a születési arányszámokat, miért is a következőképpen valószínűsítettük a tervezett kötelező mezőgazdasági biztosítást terhelő szülési költségeket. A keresőknél és eltartottaknak már megadott számából indultunk ki. Törvényhatóságunként erre a lélekszámra alkalmaztuk az élve születések arányszámát. Az anyasági, a terhességi és a szoptatási segélynek fentebb megadott időtartamát az élve születések arányszámával kombinálva, megkaptuk a születési eseteknek évi országos számát, mely keresőknél 20.643, eltartottaknál 27.950, továbbá a terhességi és a gyermekágyi napok számát (1,156.008 4-1,565.200), végül a szoptatási napok számát (1,734.012 — 2,347.800). Ezekre az alapadatokra figyelemmel a szülési segélyköltségek keresőknél 1,2x3.810 pengőre, az eltartottaknál 939.119 pengőre, a szülésznői díj pedig a keresőknél és az eltartottaknál együtt

388.744 pengőre, valamennyi szülési segély összes költsége végeredményben 2,541.673 pengőre értékelhető. Ennek a számításnak súlyos hibaforrása, hogy a tárgyalt társadalmi csoport natalitási viszonyait egyenlőnek vélelmezi az össznépeség születési arány számaival. Ez helytelen, mert tapasztalati valóság, amit sajnos hazai adatokkal megtámasztani nem tudunk, a mezőgazdasági népelemnek az össznépeségét meghaladó születési arány száma. Ezért ezzel a vélelmezett különbséggel módosítanunk kell a számítási eredményként kapott költségadatot. Bár jól tudjuk, hogy kisebb hibaforrás a következő módszer értékét mérsékeli, mégis jobb megoldási lehetőség hiányában — úgy véljük, azzal a különbséggel kell módosítanunk a kapott költségadatot, amely egy mezőgazdasági keresőre és az össznépeséget tekintve általában egy keresőre eső családtagok arányszáma között mutatkozott. A különbség azt mutatja, hogy 14.7%-kal több egy — a tárgyalt társadalmi csoportba tartozó — mezőgazdasági keresőre eső családtagok száma, mint amennyi családtag az össznépeségnek egy kereső tagjára esik. Közlebb jutunk tehát a kutatott költségösszeghez, ha jobb hiányában ezzel az arányszámmal javítjuk a levezetésünk eredményeként kapott számot.

Így tehát a szülészeti segélyek várható összege nem 2,541.673, hanem 2,915.299 pengő.

A kórházi költségeknél keresőre és eltartottra egyaránt 28 napi kórházi ápoláshoz való igényjogból indultunk ki, az ezzel járó költségetterhet értékelve. Mind a keresők, mind az eltartottak kórházi ápolási esetei arányszámát egyenlőnek vélelmeztük az OTI tisztán agrárjellegű helyiszerveihez tartozó biztosítottak hospitalizációs arányszámával, ami a Dunántúlon 5.6%, az Alföldön 4.4%, Északon pedig 77%. Az eltartottnál a megfelelő adatok: 2.4% és 3.4%-ok között változnak. Ily módon 69.016 kórházi ápolási esettel kell számolnunk. Ha tehát egy ápolási esetre jutó ápolási napok átlagos száma Dunántúltól 16, az Alföldön és Északon 13, az egy ápolási napra eső átlagos költség pedig a Dunántúltól 373 P, az Alföldön 3.82 P, Északon pedig 3.46 P, az ezzel a szolgáltatási ággal járó összes költség országosan évi 3,636.755. Ezenfelül 255.141 pengőre értékelhető a kórházba utaltak hozzátartozóit megillető feltáppénz.

Az orvosi költségek várható alakulása mind a mezőgazdasági biztosítással járó költségek mértéke, mind az orvosi rend életlehetőségei szempontjából rendkívüli jelentőségű. Természetesen itt is, mint minden társadalombiztosításban különbséget kell tennünk körzeti kezelőorvosok és rendelőintézeti szakorvosok gyógyító szolgálata között. Az orvosi körzetek számát akként terveztük, hogy ahol a biztosítás keretében a törvényhatóság területén az egy községre átlagosan eső keresők száma a 250-nél kisebb, minden nagyközségben és minden körjegyzőségi székhelyen körzeti kezelőorvosi állás rendszeresíttessék. Ha az ellátandó tagoknak egy községre eső átlagos száma 250-nél több, de 600-nál kevesebb, az illető törvényhatóság területén minden község külön orvosi körzetet jelent. Ha valamely törvényhatóság területén az egy községre átlagosan eső, betegség esetére ellátandó tagok száma 600-nál több, annyi körzeti orvosi állást kellene létesíteni, hogy minden 600 ellátandóra egy körzeti kezelőorvos jusson. Ezeknek az arányoknak elbírálásánál figyelembe kell venni, hogy kb. 1.4 gyógykezelésre jogosult családtag esnék minden ellátandó biztosított tagra. Ennek a számításnak eredményeként 2193 lenne az orvosi körzetek száma. Egy orvosi körzetre ezek sze-

tint átlagosan 397 biztosított tag és 534 családtag esnék. Egy orvosi körzettel járó évi illetmény a betegségi kötelező biztosításban érvényes illetményszabályzat tételeinek lenne megfelelő, tehát átlagosan évi 1317.42 P lenne. Az összes kezelőorvosi illetmények ilyen alapon számítva 2,889.100 pengőt tennének ki, amihez 165.018 P fuvardíj-átalány lenne számítható. A körzetek sűrűsége okán a fuvardíj-költség ebben a biztosításban az OTI betegség esetére szóló biztosítás orvosi fuvardíj költségénél nyilvánvalóan kisebb lenne, mégis biztonság végett, a körzetek területére figyelemmel az illetményszabályzatnak megfelelő, az I. csoportban az illetmény 10%-ában, a II. csoportban 5%-ában, a III. csoportnak 2%-ában megállapított fuvardíj-átalánnyal dolgoztunk. Ezek szerint 3,054.118 P-t tenne ki országosan a körzeti orvosi szolgáltatásainak összege, amiből egy ellátandó keresőre 3.51 P jutna.

Nézetünk szerint a mezőgazdasági kötelező betegségi biztosítás szakrendelési szervezetének ideáltípusát akkor valósítanék meg, ha minden nagyközségben és minden nem nagyközség körjegyzőségi székhelyen erre a célra rendelőintézet állana. Ennek az intézetnek három rendelőjét és két egymástól független váróhelyiségét akként kellene igénybevenni, hogy a több rendelőintézetben gyógyító szakorvosok a hétnek különböző napjain más-más nagyközség rendelőintézetében ambuláns módon gyógyítsanak. Ha már üzleti viszonyaink miatt a közeljövőben még nem valósíthatjuk meg az ambuláns automobil-rendelőket, akkor legalább az orvosok egy bizonyos egészségügyi körzeten belül ambuláns módon felváltva a hét különböző napján más-más községek rendelőintézetében gyógykezeljenek. Ily módon valamennyi biztosítottól könnyen megközelíthető helyen lenne a szakkezelés és mégsem kellene a gazdaságosság elvébe ütköző módon minden nagyközség és körjegyzőségi székhely számára annyi szakorvosi rendelőintézeti állást szervezni, amennyi a rendelésfelelőségek legalacsonyabb számának megfelel. Minden rendelőintézet székhelyén működhetnék egyetlen szakorvos és ezek egymást váltogatva nemcsak saját, hanem egészségügyi körzetükbe eső többi községek rendelőintézeteiben is ellátnák a hét különböző napján a szakrendeléseket. Ez azonban olyan elgondolás, amely csupán a mezőgazdasági betegségi biztosítás későbbi életfázisában lenne megvalósítható. Ezért számításainknál valamennyi járási és megyei székhelyen, valamint a nem ilyen székhelyes megyei városokban számoltunk egy-egy rendelőintézettel, összesen országosan 203 intézettel.

Az OTI tisztán agrárjellegű helyiszerveinél a betegforgalom havi átlagából egy biztosítottra jut 0.4 betegségi eset. Ezt a megbetegedési arányszámot alkalmazva a mezőgazdaság köréből ellátandókra, 348.177 havi átlagos betegségi esettel számolhatunk. Ha figyelembe vesszük, hogy az említett helyiszerveknél a betegségi esetek 48.89%-a esett rendelőintézeti betegségi esetre, és azt vélelmezzük, hogy a mezőgazdaság köréből ellátandó betegségi esetek megoszlásánál is az említett helyiszervek betegforgalmának tömegjelenségei érvényesülnek, akkor a mezőgazdasági 348.177 havi átlagos betegségi eset 48.89%-át, vagyis 170.224 betegségi esetet kell olyannak minősítenünk, amelyeknek gyógyítása rendelőintézeti feladat lenne. Ez egy napra átszámítva 5674 eset. Ha tehát a 203 rendelőintézet keretében naponta 1624 rendelőórával számolunk, akkor óránként 3-5 betegségi esetet kellene gyógyítani a beosztott

szakorvosoknak. A rendelőórák számításánál mindenütt feltételeztünk rendelőintézetenként napi két óra belgyógyászatot, egy óra sebészetet, egy óra (a helyi szükséglet szerint vagylagosan) orr-, torok-, gége-, fülgyógyászatot, illetőleg szemészetet, egy óra tüdőgyógyászatot, egy óra bőr- és nemibetegrendelést, egy óra anya- és csecsemőgyógyászatot és végül egy óra fogászatot.

A rendelőintézeti orvosok esetében az illetmény szabályzat megfelelő csoportja szerinti fizetést feltételezve, 1,136.800 pengőben állapítottuk meg a szakorvosi illetményekkel járó kiadásokat és rendelésenként egy szak-altisztápolót számítva 319.116 pengőre értékeltük az ápoló-személyzet járandóságának költségeit. A dologi kiadásokról szólva, az OTI helyiszerveinek költségadataiból indultunk ki és azt átlagosan tagonként 2.09 pengőben kifejezve, ezen a címen 1,819.226 pengő kiadást tételeztünk fel.

Összegezve a rendelőintézeti költségeket, 3,275.142 pengőre jutottunk, ami évenként egy tagra 376 pengőt jelent.

Elképzelésünk szerint minden rendelőintézet keretében egy ellenőrző főorvos működne, akinek feladata lomé egyszersmind ellenőrizni az illető rendelőintézet székhelyével földrajzilag összefüggő területen működő körzeti kezelőorvosok tevékenységét. 203 ellenőrző szolgálatot ellátó orvossal, fejenként (a IX. fizetési osztálynak megfelelő) 3579 P évi illetménnyel és 500 pengő kiküldetési költséggel számolva, az ellenőrző szolgálat költsége 726.537 pengő lenne, tagonként 0.83 pengő.

A 203 rendelőintézet létesítése megfelelő telkeken rendelőintézetenként 18.000 pengőbe, összesen tehát berendezéssel együtt 3,248.000 pengőbe kerülne. Ezt az összeget természetesen az ipari kötelező öregségi és rokkantsági biztosítás kölcsönözhetné az ugyancsak állami kötelező mezőgazdasági betegségi biztosításnak, hiszen egészségügyi intézmény létesítésére, tehát olyasmire fordítaná kölcsönképpen az OTI ezt az összeget, aminek megvalósulása az össznépeség, tehát az iparforgalmi népesség életkockázatait is javítja, következésképpen az öregségi és rokkantsági biztosítás szolgáltatásainak költségét mérsékli. A mezőgazdasági betegségi biztosítás az általa ily módon kölcsönvett 3,248.000 pengő összeget az OTI-val szemben évi 6%-os annuitással törleszteni, miért is ez a megindulással járó beruházás évenként 194.880 pengővel, tehát tagonként 0.22 pengővel terhelné az agrármunkásbiztosítást

A gyógyszerekkel és a gyógyászati segédeszközökkel való ellátás költségeit a szerzett tapasztalatok alapján fejőként 4-08 pengővel vettük fel, ami országosan évi 3,548.442 pengő kiadást jelentene. Ha az összlakosság halálozási viszonyait (mortalitását) vesszük számítási alapul, országosan évi 12.944 halálesettel kell számolnunk. Esetenként 25 pengő temetkezési segélyt feltételezve, az ezzel a szolgáltatási nimmal járó évi költség 323.600 pengő. Minthogy a mezőgazdasági biztosítottak sűrűsége az iparforgalmiakét lényegesen meghaladná, valószínű, hogy a betegek útiköltsége nem ütné meg az iparforgalmi biztosított betegek átlagos évi útiköltségének az agrárvidéken tapasztalható mostani mértékét. Ennek ellenére biztonságból az utóbbi mértékkel számoltunk és pedig a Dunántúl fejenként évi 39, az Alföldön 44, Északon 37 fillérrel, így jött ki a betegek útiköltségének országosan évi 359.394 pengőre becsülhető költségtétele.

A szociális védelemre elsősorban rászoruló szóbanlévő mezőgazdasági népelem öregkor esetére szóló ellátását

nem lenne szabad az iparforgalmi biztosítás mintájára megalkotni. A várományok, a szerzett jogok egyéni országos nyilvántartása, a munkaviszonyok kezdetének és végének, a bértváltozásoknak egyéni rögzítése, a szerzett jogok épségének egyéni elbírálása, az öregségi szolgáltatás összegének a biztosított egész életének összes munkaviszonyaira és mindenkereseti viszonyaira figyelemmel való megállapítása olyan ügyviteli technikai feladatok, amelyeket ennél a társadalmi csoportnál csak a szolgáltatásokkal arányban nem álló rendkívül magas ügyviteli költséggel, akkor is tökéletlenül lehetne megoldani. Más irányban kerestük tehát a megoldás lehetőségét.

Adott gazdasági viszonyaink között nem lenne fedezhető olyan öregségi pénzsegély, amely az öregségi önálló megélhetéséhez, elszigetelt szükségletfedezéséhez elegendőnek bizonyulna. Ezért elképzelésünk szerint minden 65. életévét betöltött biztosított öregségi segélyigénylése esetében abban az életkörnyezetben, ahol addig élt, természetben teljes ellátásban részesülne. A községi eljárások megállapítanak, hogy a községben kik hajlandók családjuk keretében legfeljebb egy olyan egyént a mezőgazdasági munkavállalók megszokott életformája között, a községi eljárás feltételeit megtartva, napi 40 fillérért, egész évre számítva 146 pengőért illő módon ellátni. A jelentkező családfőket az eljárás az esküdtek révén megvizsgálja abból a szempontból, megvannak-e az eltartás vállalásának anyagi, erkölcsi és környezetbeli feltételei. Az eljárás ugyancsak az esküdtek révén, ellenőrizné a vállalt kötelezettségek betartását, az ellátott férőhelyének, táplálékának az illető vidék életviszonyaival és az emberi méltóság követelményeivel arányban álló voltát és azt, hogy a családfők pater familias bánásmódjában részesítik-e az eljárástól a családokhoz beutalt egyéneket. Nehogy a tartásra vállalkozó gondozógazdák részéről pénzsűkületben szenvedő vidékeken az öregségi eltartottak vállalása üzletszerűvé fajuljon, ugyanazon család, illetőleg egy házingatlan keretében legfeljebb egy gondozásra szoruló öregségi eltartása vállalható.

A 40 fillér napi gondozási díj elégtelen lenne, ha az ezt igénylőnek magának kellene gondoskodni összes létszükségleteinek fedezéséről. Ez az összeg ahhoz is kevés, hogy fedezze annak a kiadásait, aki családon kívül önmaga lenne kénytelen ilyen öregségi alapszükségleteit fedezni. Az évi 146 pengő ellátási díj ellenében eltartás a számos családtaggal közös háztartásban élő gazdáknak fizetődne ki, akiknek különösen télen és kora tavasszal jól jönne a községi eljárástól az eltartott után nekik hetenként kifizetett készpénzösszeg. Aki ismeri a pénzsűkületben szenvedő, szinte még a terménygazdálkodás kereteiben élő parasztsaládok téli és koratavaszi életviszonyait, az bizonyára nem kételkedik abban, hogy a gazdacsaládok ezrei komoly felelősségvállalással, de örömmel vállalkoznának évi 146 pengő ellátási díj ellenében egy öregségi mezőgazdasági nincstelen eltartására.

Az agrárjellegű vidékeken országos átlagban a 60 éven felüliek számaránya 9.89%-a az össznépességnek. Feltételezhető, hogy — mint egyéb vidékeken — a 60—64 éves korcsoportba tartozó népesség számaránya az agrárvidékeken is megközelíti a 60 éven felülieknek erre a korcsoportra eső 35.3%-os hányadát. Így 870.443 ellátandó

közül a 65 évet meghaladó életkorban levők száma 55.773-ra tehető, tehát öregségi ellátásuk évi költsége, 146 pengő ellátási díj esetében, országosan 8,137.018 pengő lenne. Ehhez járulna még az öregségi segélyezésben részesülők orvosi és gyógyszerellátásának, továbbá kórházi ápolásának költsége, ami fejenként átlagban — a betegségi biztosításnál ismertetett tételek figyelembevételével — évi 15 34 P-t, összesen tehát 854.944 pengőt tesz ki. Ennek a mezőgazdasági népelemnek öregségi ellátása tehát — ügyviteli költségek nélkül — országosan évi 8,991.962 pengővel járna. (Félreértések elkerülése végett megjegyezzük, hogy ezután is megoldatlan feladat maradna a hozzátartozók öregségi ellátása és ennek a népelemnek munkában megrokkánás esetére szóló gondozása.)

MINDEN SZOCIÁLPOLITIKÁI intézmény legfajóbb kérdéséhez, az ügyviteli költségekhez érkező, előrebocsátjuk, hogy mi ennek a kétirányú újabb mezőgazdasági szociális biztosításnak igazgatását a következőképpen képzeljük el. A nem egészségügyi, hanem inkább erkölcsi és gazdasági irányú helyi ügyviteli teendőket, mint például a készpénzsegélyek folyósítását, az öregségi gondozottak ellenőrzését és az úgynevezett laikus betegellenőrzést minden külön költség megtérítése nélkül a helyhatóságok láthatnák el. Ilyen jellegű tevékenysége a helyhatóságoknak már kiépült, éppen az utolsó évek gazdasági válsága következtében fokozottabb mértékben szükségessé vált inszenyhító tevékenység során. A helyhatóságok ezzel a tevékenységgel szerves kapcsolatba hozzák a vázolt feladatokat. A községeket és a városokat ennek a biztosításnak a kiépítése más tételeknél lényegesen tehermentesíténé, külön intézményeket ezért fenntartaniok nem kellene, miért is a velejáró esetleges többköltség lenne a biztosításnak „természetben“ nyújtott községi hozzájárulás. A már említett orvosi ellenőrzési szolgálat tartaná össze a rendelőintézetek és a körzeti orvosok tevékenységét, természetesen a vármegyei tisztii főorvosok felügyelete alatt. A központi igazgatást az Országos Gazdasági Munkáspénztár látná el. A központi igazgatásra eső összes költségeket, az OTI adatait figyelembe véve, tagonként még kezdetben is legfeljebb 3.48 pengőre, országosan évi 3,029.142 pengőre becsüljük, ami a már említett orvosi ellenőrzési szolgálat 726.537 pengő költségével együtt évi 3,755.679 pengő ügyviteli költséget okozna. Ez természetesen együttes ügyviteli költsége a kötelező mezőgazdasági biztosításnak és öregkor esetére szóló ellátásnak. Az összes költségadatokat összehasonva, —¹ hely hiányában — csupán a záróadatokat közöljük. A betegségi szolgáltatások évi összege 21,308.000 P, fejenként 24.48 pengő. Az öregségi ellátás évi költsége 8,991.962 P, fejenként 10.33 P; mindkét ág ügyviteli költsége 3,755.679 P, fejenként 4.31 P. Összesen 34,055.641 pengőbe, fejenként pedig 39.12 pengőbe kerülne mezőgazdasági szociális biztosításunknak elgondolt kiépítése. Ebből a költségből mindössze 11% esnék az ügyvitelre, a legfontosabb szolgáltatásokra pedig az összköltségeknek: a táppénzre 11%-a, az orvosi és rendelőintézeti szakorvosi költségekre 18.6%-a, a kórházi ápolásokra 10.6%-a, az öregkorúak ellátására 24%-a.

Az őstermelésből folyó nemzeti jövedelmet Matolcsy Mátyás számításai alapján 1,458,000.000 pengőre értékelve, a mezőgazdasági szociális biztosítás, illetőleg ellátás kiépítésének költsége ennek 2.33%-a. Ez nem teljesen új teher, hiszen a mezőgazdasági munkaadók egyes, nézetünk szerint túlzó számítások szerint országosan évi ii millió pengő terhet viselnek a törvényes gyógyítási költségviselés következtében, amelynek 70—80%-ától a biztosítás megvalósítása esetén mentesülnének. A fedezet kérdésének elbírálásánál elsősorban figyelembe kell vennünk, hogy a kötelező mezőgazdasági betegségi biztosítás valóraváltása esetén a betegápolási és gyermekgondozási pótdadó hozadékából felszabadulna az igazolt szegénybetegek részére nyújtott kórházi ápolási és gyógyszerköltségek fejében — számításunk szerint — a gyógyszer és kórházi költségek 61'42%-a, azaz 4,413.148 P. Másodsorban az inségadó hozadékából az elaggott mezőgazdasági munkások és cselédek ellátása alóli mentesülés következtében — legalább 2 millió pengő szabadul fel. A közületek az ily módon felszabadult 6,413.148 pengőt az Országos Gazdasági Munkáspénztár rendelkezésére bocsátanák, hogy ezzel a közületi támogatással mérsékelhető legyen az az összeg, amelyet a munkaadó gazdáknak és munkavállalóiknak kellene fedezni. Így 27.5 millió pengő hárulna a mezőgazdasági munkaadókra és munkavállalókra, amit a munkaviszony természete folytán paritásos alapon viselnének. Természetesen egy pillanatra sem gondolunk sem a hazai, sem a külföldi ipari és mezőgazdasági szociális biztosításokban szokásos járulékfizetésre. Hiszen ez azt jelentené, hogy a munkaadóknak be kellene jelenteniök minden munkaviszony kezdetét, végét, bérváltozásokat, a biztosítási kötelezettségeket a hatóság-
nak ellenőrizniük kellene, havonként elő kellene Imi a járulékot, annak felét minden bérfizetéskor le kellene vonni a fizetésből, stb., stb. Ezzel bevonulna a bürokrácia a magyar mezőgazdaságba. Isten óvjon ettől. Elgondolásunk szerint a 10 katasztrális holdnál nagyobb földtulajdonú gazdák a földadó új pótlékával, annak többi pótlékaival együtt fedeznék az említett közületi támogatással nem fedezett biztosítási költségeket. Hogy ennek a fele, tehát a munkavállalók teherviselési hányadának megfelelő rész a munkaadók javára megtérüljön, ebből a célból munkanaponként öt fillért kellene a munka ellenértékéből levonulok. Természetesen miniszteri rendelet állapíthatná meg, hogy évszakonként férfi, női és gyermeknapszakonként és vidékenként mekkora legyen a munkabérből levonandó hányad, hogy átlagosan a munkanaponkénti öt fillért eredményezze. A teherviselésből természetesen ki kell kapcsolnunk a tíz kát. holdnál kisebb földtulajdonú gazdákat, mert feltételezhető, hogy idegen munkaerő nélkül, segítő családtagjaikkal termelnek. Sajóhelyi számításai alapján 2,208.846 kát. holdat kapcsolnunk ki a teherviselés számításánál, mint 1—10 kát. hold nagyságú birtokokhoz tartozó földterületet. A teherviselésben érdekelt mezőgazdasági megművelhető területként tehát 12,849.890 kát. hold maradna. A mezőgazdasági munkaadókat nettó terhelő költség tehát kat. holdanként átlagosan 1.07 P, amelynek azonban kétszeresét, tehát a munkavállalókra eső részt is kellene a föld pótdójaként téríteniök, de természetesen őket illetnék meg a munkanaponként a munkabérből átlagosan öt filléres

levonások. Ha a földadó hozadéka évi 31 millió pengő és az összes pótlékokkal együttes terhe 56 millió pengő, a földbirtok jelenlegi közterhének 57.53%-a az, amit a gazdáknak és munkavállalóiknak paritásos alapon téríteniök kell, tehát a munkaadókat nettó terhelő 13,750.000 pengő a földbirtok jelenlegi összes közterhének 28.76%-a. A munkanaponként átlagosan öt fillér levonás a szociális védelemre szoruló társadalmi csoport teherviselésének mértéke. Matolcsy 287,398.000 évi mezőgazdasági munkanappal számol, pontosan tehát 4.7 fillérrel kell munkanaponként a védett népréteg keresőinek a költségfedezéséhez hozzájárulniok, hogy a biztosítottak a maguk részéről fedezzék az érdekeltekre háruló költség felét, tehát 13,750.000 pengőt.

A nemzeti jövedelem arányosabb megosztása érdekében jelenleg a közszempontból szükséges vámvédelem folytán konjunktúrát élvező vállalatokat a „boletta-alap“ javára külön (textilipari, szénbányászati) adókkal és illetékekkel sújtották. Most is érvényes a tétel, hogy ha a népesség megélhetése szempontjából a jelentős vámvédelem nélkülözhetetlen, továbbá ha a vámvédelem folytán és a termelés szervezése, a nyersanyagok pazarlásának megakadályozása szempontjából a kartellek szükségképpen előálló alakulatok, akkor ám tovább érvényesüljenek, de fennállásuknak hasznát a társadalomnak minél több tagja és a lehetőség szerint a nemzeti hasznosság arányában élvezze. Ha tehát a bolettaalappal kapcsolatban eddig a mezőgazdaság javára igénybe vett kartellilletékszerű közszolgáltatások hozadéka fokozatosan felszabadul, akkor az úgy módon felszabaduló összegekkel az Országos Gazdasági Munkáspénztárt kell dotálni, hogy a kartellek bruttó nyereségének egy része annak a mezőgazdasági társadalmi csoportnak váljék előnyére, amely elsősorban szenvedte el egyes, a szükségszerű vámvédelem folytán monopolhelyzetet élvező kartellek árpolitikájának antiszociális következményeit. Így csökkenthető lenne az agrármunkásbiztosításnak a mezőgazdasági érdekeltségekre közvetlenül háruló terhe.

A létező tömegjelenségekből indultunk ki, a ki nem kerekített számok nem jelentik a becslések teljes pontosságát, csak azt, hogy megakartuk könnyíteni értékeléseinknek ellenőrzését. Biztonsági tényezőkkel dolgoztunk és ezért meggyőződésünk, hogy a felvázolt keretben népvédelmünk legfontosabb intézménye megvalósítható. Fejtegetéseink azt is mutatják, hogy milyen összecszerűségekkel, minő terhekkkel, milyen súlyú gazdasági jelenségekkel jár egy komoly reform. Hiszen mindig ajánlatos a reformgondolatokat a velük járó — és lelkiismeretesen számított — költségtelekkel együtt emlegetni. A mezőgazdasági szociális biztosítás korszerű reformja jelentős nemzeterősítő cselekvés lenne; ára nem kevesebb, mint a gazdáknak a földbirtok közterhének 30%-os emelése, a föld munkásainak napszámonként öt fillér.

KOVRIG BÉLA